

Citation:

J. van der Hoeven, Levensbericht W. Vrolik, in:
Jaarboek, 1863, Amsterdam, pp. 83-99

LEVENSBERIGT

VAN

W I L L E M V R O L I K,

*Algemeenen Secretaris der Koninklijke Akademie
van Wetenschappen,*

DOOR

J. V A N D E R H O E V E N,

*Lid der Natuurkundige Afdeling *).*

Vier jaren geleden trad ik voor U op, om het werkzaam leven te schetsen des hoogbejaarden Vaders van den Secretaris onzer Akademie, wiens plaats ik toen verving, volgens zijnen eigen' wensch.

Andermaal rigt ik thans het woord tot U, om, naar aanleiding van de uitnoodiging van het Bestuur onzer Akademie, eene hulde te brengen aan de nagedachtenis van den Zoon, die ons kort vóór het einde van het pas vervlogen jaar door den dood ontviel. — Met de gedachte aan zijn verlies kwamen wij allen voorzeker deze Vergaderzaal binnen. Ik gevoel het levendig, dat over dezen man te spreken, in Uw midden en op deze plaats, waar aller verbeelding hem nog voor zich stelt, gelijk hij onder ons voor de Akademie werkzaam was, eene vermetelheid zoude zijn, wanneer ik die taak ongeroepen op mij genomen had. Doch daartoe geroepen, meende ik mij niet te kunnen onttrekken; ik wilde het ook niet, omdat ik mij bewust was, dat ik van deze aan eenen overleden Vriend toegewijde woorden voor mij zelven geen lof begeerde, maar alleen beoogde van de inspraak van pligt en vriendschap te voldoen. Van Uwe

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering der Natuurkundige Afdeling van 30 Januarij 1864.

belangstellende aandacht mag ik mij verzekerd houden. Moge Uwe welwillende toegenegenheid mij bij het uitspreken mijner rede ondersteunen, en het ontbrekende door eigen herinnering goedgunstig aanvullen.

WILLEM VROLIK werd op den 29sten April 1801 te Amsterdam geboren. Zijn vader was GERARDUS VROLIK, zijne moeder, die hij, nog geen negen jaren oud zijnde, verloor, AGNITA SUZANNA VAN WALREE. Onder het oog zijns beroemden vaders bragt hij zijne jeugd door, werd later voor hooger onderwijs voorbereid onder de leiding van den Utrechtschen Remonstrantschen Predikant VAN TEUTEM, ten wiens huize hij als knaap eenigen tijd woonde, en genoot zijne eerste wetenschappelijke opleiding aan de Doorluchtige School zijner geboortestad. VAN LENNEP, VAN CAPELLE, VAN ROSSEM waren, met hem, dien hij door een tweede huwelijk zijns vaders zijnen grootvader noemen mogt, den beroemden VAN SWINDEN, de Hoogleraren, wier lessen hij bijwoonde, behalve die van zijnen vader, die door onderrigt en voorbeeld bovenal op zijne vorming en de rigting zijner studiën beslissenden invloed had.

In 1819 verwisselde hij deze leerschool met de Hoogeschool van Utrecht, waar hij het onderrigt genoot van MOLL, BLEULAND, DE FREMERY, WOLTERBEEK, SUEBMAN, HEYLIGERS en van VOSMAER, ten wiens huize hij woonde, gedurende zijn driejarig verblijf aan die Hoogeschool; een zeldzaam voorregt, in den dagelijkschen omgang te deelen van eenen man, die door zijne luimige en geestige geschriften in ons vaderland eene algemeene bekendheid verworven heeft. VROLIK roemde hem bij het verlaten der Hoogeschool als een' tweeden vader, dien hij niet genoeg danken kon voor al zijne weldaden *). Ook aan den bekwamen Prosector KONING had VROLIK gedurende zijn verblijf te Utrecht veel te danken. Als student bewerkte hij een, in de Jaarboeken der Utrechtsche Hoogeschool opgenomen antwoord op de, voor het jaar 1821 uitgeschreven, Prijsvraag *Over de ont-*

*) "Recordatione temporis tua domo peracti sic fruor ut durante illo beate me vixisse videar quod tecum vixerim." *Dissert. anat. pathol.* 1828. 4°. *Introduct.* p. II.

leedkunde en de physiologie van het Gehoor-orgaan, en verdedigde, onder het Voorzitterschap van den waardigen Hoogleeraar DE FREMERY, een *Specimen anatomico-zoologicum de Phocis et speciatim de Phoca vitulina* op den 20sten Maart 1822. Hij had voor het bewerken dier Verhandeling twee voorwerpen van *Phoca vitulina* ontleed, die hem uit Zeeland waren toegezonden, en die hij vooraf, gedurende eenigen tijd levend had waargenomen. In deze Verhandeling is vooral het been- en spierstelsel uitvoerig beschreven, terwijl er eenige platen aan zijn toegevoegd, waarvan de afbeeldingen door den Schr. zelve geteekend waren, 't geen ook van vele volgende geschriften van VROLIK geldt, die zich eerst later bij vermeerdere bezigheid hierin door de hulp van vreemde handen deed vervangen. In beide deze, in zijnen studententijd bewerkte geschriften is de invloed van het onderwijs van den geleerden DE FREMERY niet te miskennen, die de Natuurlijke Geschiedenis van het Dierenrijk, gelijk zijn groote leermeester BRUGMANS, vooral door de Ontleedkunde ophelderde, en daarbij gebruik maakte van eene, wel niet uitgebreide, maar door keurige netheid uitmuntende verzameling, die hij, zelf geen practisch ontleedkundige, met veel zorg en niet zonder groote geldelijke opofferingen had bijeengebragt en in eigendom bezat. Het werk van den beroemden Ontleedkundige TIEDEMANN (*Zoologie zu seinen Vorlesungen entworfen*) werd bij voorkeur door DE FREMERY en zijne leerlingen gebruikt, en daar het onderwijs van DE FREMERY zich vooral tot de Gewervelde Dieren bepaalde, terwijl TIEDEMANN's werk niet verder dan tot de behandeling der Zoogdieren en Vogels is voortgezet, meen ik dat ook hierin, althans gedeeltelijk, de reden te vinden is, waarom VROLIK later bij voorkeur de onderwerpen zijner nasporing onder de hoogere dieren zocht.

Nog vóór dat VROLIK den graad van Doctor in de Geneeskunde verkregen had, begaf hij zich naar Parijs, vergezeld van twee Akademie-vrienden, waarvan wij den een', H. C. VAN HALL, onder onze medeleden mogen tellen, terwijl de andere, CONSTANT NICATI, een Zwitser, thans nog de geneeskunde te Aubonne in de nabijheid van Lausanne uitoefent. Deze laatste was destijds reeds tot Doctor bevorderd, en ook voor de *Dissertatie* van dien vriend had VROLIK de afbeeldingen geteekend. De drie vrien-

den woonden te Parijs te zamen. VROLIK bezocht dagelijks de hospitalen, kwam vooral in kennis met LISFRANC, den later zoo beroemd geworden Heelkundige van het *Hôpital de la Pitié*, en volgde getrouw en met ingenomenheid de klinische lessen van ROSTAN in de *Salpêtrière*. Dat hier de tijd goed besteed werd, en zoo veel mogelijk ook de verzamelingen van het Museum in den Plantentuin door VROLIK bezocht en bestudeerd werden, daarvan zijn in de volgende geschriften van VROLIK, gelijk ook in de brieven aan zijne tijdgenooten, overvloedige blijken voorhanden. Natuurlijk was het, dat VROLIK, met goede aanbevelingen voorzien, te Parijs den toegang verkreeg tot vele der uitstekendste geleerden, die destijds in het vak der Natuurlijke Geschiedenis deze stad tot sieraad verstrekten, en waaronder het genoeg zal zijn eenen GEORGE CUVIER en zijnen verdienstelijken, hoezeer minder algemeen bekenden broeder FRÉDÉRIC CUVIER, eenen GÉOFFROY SAINT-HILAIRE en LACEPÈDE te noemen. Met BLAINVILLE kwam hij ook daardoor in nadere aanraking, dat deze over de *Phocae* afzonderlijk geschreven had, van welken arbeid VROLIK in het eerste gedeelte van zijn vroeger vermeld *Specimen* veel gebruik had gemaakt. En zoo keerde hij uit Parijs, na een tijdsverloop van zes maanden, in den aanvang van April 1823 in het vaderland terug, van zijn verblijf in die wereldstad naar zijnen wensch geen naberouw, maar slechts rijke vruchten medebrengende voor zijne kennis en vorming. Te Amsterdam bewerkte hij toen zijne Dissertatie *Over den veranderden loop der bloedvaten bij krommingen der wervelkolom*, tot welke de uitgebreide verzameling zijns vaders hem de belangrijke bouwstoffen leverde, en welke door hem in het openbaar te Utrecht op den 10^{den} Junij 1823 verdedigd werd.

Ik heb langer stil gestaan bij dit eerste tijdperk van het leven van VROLIK dan misschien geraden scheen, wanneer ik het oog vestig op de menigvuldige geschriften, die ik nog als vruchten zijner langdurige werkzaamheid noemen moet. Ik geloof echter, dat hetgeen tot nu toe door mij vermeld werd, niet gemist kan worden, wanneer wij die langdurige werkzaamheid in korte trekken willen schetsen, en behoorlijk wenschen te overzien. Het is blijkbaar, dat er twee takken der ontleedkundige wetenschap waren, waarmede VROLIK zich tot nu toe

bij voorkeur had bezig gehouden: zij zijn Vergelijkende en Ziektekundige Ontleedkunde. Welnu, hetgeen destijds den jongen student bezig hield, maakt de hoofdbezigheid uit van veertig daarop volgende jaren: zoo beantwoordt het vervolg aan den aanvang, en die aanvang verklaart en voorspelt, wat wij verder te wachten hebben. Ik geloof mij niet te bedriegen, wanneer ik zeg, dat VROLIK zich hierin een JOHANN FRIEDRICH MECKEL, den beroemden Ontleedkundige, wiens naam destijds de Hoogeschool van Halle versierde, tot voorbeeld stelde; ik weet althans dat VROLIK met diens geschriften altijd eene groote ingenomenheid heeft aan den dag gelegd.

Na zijne bevordering tot Doctor in de Geneeskunde begaf VROLIK zich in den echt met THEODORA CORNELIA VAN DOORN, eene verbindtenis, welke hem gedurende geheel zijn werkzaam leven eene bron was van levensvreugde en ook van troost en opbeuring bij de, later niet achterblijvende beproevingen door herhaalde, smartelijke verliezen van geliefde kinderen. Na eene reize naar Berlijn, Dresden en de bekoorlijke streken, die men zoo oneigenlijk Sächsische Schweiz noemt, vestigde zich het jeugdige echtpaar te Amsterdam, waar VROLIK de Geneeskunde uitoefende, terwijl hij drie jaren later tot Stads-geneesheer werd benoemd. Al den tijd, dien hij van de uitoefening van zijn beroep overhield, besteedde hij steeds onverdeeld aan de voortzetting zijner geliefkoosde nasporingen. Zoo is mij uit brieven van de twee eerste jaren van zijne vestiging te Amsterdam gebleken, dat hij destijds vele en daaronder zeldzame dieren, grootendeels zoogdieren, ontleed heeft. In 1826 verscheen van zijne werkzaamheid een opentlijk blijk door de uitgave van een geschrift over de vaatvlechten bij sommige dieren (*Disquisitio anatomico-physiologica de peculiari arteriarum in nonnullis animalibus dispositione*. Amstelodami, 1826. 4°.) CARLISLE had reeds in 1800 waargenomen, dat de slagaderlijke stammen der ledematen bij *Bradypoden* en sommige *Lemuriden* zich in een aantal, naast elkander in een' bundel voortloopende takken verdeelden. GAIMARD en OKEN hadden deze inrigting bij de *Bradypoden* niet kunnen ontdekken, en de opgaven weërsproken; dit punt was alzoo wel waardig nader onderzocht en zoo mogelijk bealst te worden. VROLIK beschreef nu deze inrigting

naauwkeuriger, ook bij den tweevingerigen Miereneter, waarvan vroeger weinig bekend was. Ook de takverdeeling der slagaderen in de *tibia* der kalkoenen, een vaatnet, gevormd door de *Arteria poplitea*, werd door VROLIK in deze bijdragen beschreven en afgebeeld.

Te gelijker tijd met dezen arbeid verscheen het eerste deel van een Tijdschrift, dat door H. C. VAN HALL, W. VROLIK en G. J. MULDER onder den titel van: *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen* bijeengebragt en uitgegeven werd. Dit Tijdschrift werd tot 1832 voortgezet. Zeven, vrij uitgebreide deelen getuigen van den ijver der verzamelaars zoowel als van het vertrouwen, dat de Nederlandsche geleerden in hunne, toen nog jeugdige namen stelden. Ook in deze verzameling komen, benevens eenige berigten en boekaankondigingen, enkele korte oorspronkelijke opstellen van de hand van VROLIK voor. Het is evenwel niet noodig die hier afzonderlijk te vermelden. Ik mogt van dit Tijdschrift niet geheel zwijgen, omdat het ons weder een nieuw blijk oplevert van VROLIK's onvermoeide werkzaamheid; het Tijdschrift heeft daarenboven destijds krachtig medegewerkt om de beoefening der natuurkundige wetenschappen in ons Vaderland te bevorderen, terwijl het ook buiten zijne tegenwoordige grenzen, in de zuidelijke Provinciën van het toenmalige Koninkrijk der Nederlanden medewerking en ondersteuning van meer dan één geleerde ondervond.

In het eind van 1826 was VROLIK in de gelegenheid gedurende eenige weken een levend Kameleon waar te nemen. Hij schreef de merkwaardige kleursveranderingen, welke dit dier aanbiedt, aan het licht toe, misschien wat al te uitsluitend, volgens 'tgeen ik vijf jaren later bij twee voorwerpen van dezelfde soort opmerkte. De waarnemingen omtrent dit dier en de ontleding van het voorwerp, gedurende den daarop volgenden winter, gaven aanleiding tot een klein boekwerkje van VROLIK, dat in 1827 het licht zag, onder den titel van: *Natuur- en Ontleedkundige opmerkingen over den Chamaeleon*. Gelijk de titel aanduidt, is het geene volledige ontleedkundige monographie, waartoe ook een enkel voorwerp moeilijk voldoende zou geweest zijn. Vooral is de tong met hare spieren naauwkeurig onderzocht, hoezeer daardoor hare zonderlinge uitrekking en uit-

schiëting, welke bij het grijpen van insecten, die het dier tot voedsel verstrekken, wordt waargenomen, niet volledig werd opgehelderd, een onderwerp 'tgeen later nog tot vernieuwd onderzoek van Engelsche en Duitsche natuuronderzoekers aanleiding gaf.

Terwijl VROLIK voortging zich met de ontleding van verschillende dieren *) in 1828 bezig te houden, werd hij in October van dat jaar tot Buitengewoon Hoogleeraar in de Geneeskundige Faculteit te Groningen beroepen, om er in het onderwijs der ontleedkunde en physiologie de plaats te vervangen, die door den dood van G. BAKKER ledig geworden was. Na eenige aarzeling — hij moest zijne geboorteplaats, waar hij tot nu toe gelukkig gearbeid had, hij moest de rijke verzameling zijns vaders verlaten — meende hij echter die roeping te moeten aannemen, en op den 20sten Maart van 1829 aanvaardde hij zijn ambt met eene redevoering: *De foetu humano animalium minus perfectorum formas referente*, een onderwerp, 'tgeen met zijne vergelijkend ontleedkundige onderzoekingen zamenhing, en in de geschriften der Duitsche natuuronderzoekers van dien tijd, die van eenen J. F. MECKEL in Halle, van GUSTAV CARUS en van TIEDEMANN dikwerf in eenen ruimeren omvang werd opgevat, dan het thans kan worden aangenomen. In de zomervacantie was VROLIK veel bezig in de ontleedkundige verzameling der Groningsche Hoogeschool, welke verrijkt was geworden met het kabinet van den grooten PETRUS CAMPER, en daardoor vooral veel bevatte, 'tgeen VROLIK belang inboezemen en zijne kennis verrijken kon. Het was voor hem eene opwekkende gedachte, zoo als hij mij in die dagen schreef, in deze nalatenschap van een zoo beroemd man bezig te zijn. Hij dacht er destijds over, om van die verzameling eenig nader berigt te geven; het is mij echter niet bekend, dat hij later aan dat voornemen eenig gevolg gegeven heeft. In het eind van dat jaar 1829 hield VROLIK zich bezig met het onderzoek van Cyclopen, en hij zag daaruit, dat TIEDEMANN bij deze aangeboren misvorming te algemeen de aanwezigheid van reukzenuwen ontkend had. Later verscheen te Groningen eene Dissertatie: *De Cyclopia*, van den

*) Hieronder moet een Zebu vermeld worden.

Heer WEDEKIND uit Bentheim, onder VROLIKS leiding, die daarbij ook de figuren geteekend had. Doch eerst vier jaren later zou zich voor VROLIK de gelegenheid opdoen, om dit onderwerp zelve opzettelijk te behandelen (*). Hoofdzakelijk hield het opstellen zijner lessen hem in den aanvang van 1830, bezig en hij zou daarmede zeker onafgebroken, ook na de zomervacantie zijn voortgegaan, wanneer niet in dat jaar, door den opstand van de zuidelijke Provinciën, in het eind van Augustus te Brussel begonnen, en met snelheid zich over geheel België uitbreidende, eene aanleiding gegeven was, dat de studerende jeugd aan al onze Hoogescholen zich onder de verdedigers van den vaderlandschen grond schaarde, en de stille oefeningen van het boekvertrek met de hantering der wapens verwisselde. In Groningen hadden twee Hoogleraren gemeend hunne studenten zelve te moeten vergezellen, en zich ook in de gelederen der verdedigers van den Vaderlandschen grond te moeten scharen. De een was een Hoogleraar der Godgeleerdheid, mijn overleden vriend J. F. VAN OORDT, de ander was VROLIK, die beiden, als Tweede-Luitenants onder bevel van Kapitein VAN DER BRUGGHEN, bij de Flankeur-compagnie der Groninger en Franeker studenten van November 1830 tot Nov. 1831 de wapens gedragen hebben. Later heeft VROLIK zijn toen genomen besluit zeker wel nooit afgekeurd; hij had daarbij de inspraak gevolgd van plicht en van innige gehechtheid aan zijn Vaderland. Men moet zich in dien tijd verplaatsen, en zal zich dan levendig herinneren, welk een warme belangstelling, welk een geestdrift elk regtgeaard Nederlander toen bezielde; het was als eene herleving van den geest van 1815, toen bij de aannadering van den eerzuchtigen geweldenaar, dien men reeds voor altijd verbannen waande, de studerende jeugd te wapen snelde om onze bedreigde onafhankelijkheid te helpen verdedigen. Maar dit belet niet, dat een groot gedeelte van het jaar 1831 door de vaderlandlievende vrijwilligers in verveling werd doorgebracht, en dat, gelijk VROLIK mij schreef, toen hij uit de dienst ontslagen was, *„de eeuwige tijd van bijkans een jaar”* voor de wetenschap

(*) In zijne met zes platen voorziene, uitgebreide Verhandeling *Over den aard en oorsprong der Cyclopie. Nieuwe Verhandel. der Eerste Klasse van het Koninkl. Nederl. Instituut, Vijfde Deel. 1834.*

verloren was gegaan. Naar aanleiding van den tiendaagschen Veldtocht werd hij, gelijk zijn ambtgenoot VAN OORDT, in de Militaire Willems-Orde als ridder der vierde klasse opgenomen.

VROLIK zou echter niet aan Groningen worden teruggegeven. De Hoogleraar C. G. B. SURINGAR was te Amsterdam in het jaar 1830 tot opvolger van den in jeugdigen leeftijd overleden HENRICUS BOSSCHA, tot Hoogleraar in de ontleed- en heekunde aangesteld. Toen echter SURINGAR dit professoraat tegen de hem aangeboden betrekking van Hoogleraar in de praktische geneeskunde bij de Klinische School verwisseld had, werd VROLIK in den zomer van 1831 tot zijn' opvolger aan het *Athenaeum Illustré* benoemd. Lang kon zijne keuze niet achterblijven. Hoezeer hij te Groningen in eenen aangenamen kring van ambtgenooten en vrienden zich bewoog, VROLIK had echter nog te kort in die stad vertoefd om er sterk aan gehecht en er als geworteld te kunnen zijn. Hij keerde dus, na eene afwezigheid van slechts ruim twee jaren, naar Amsterdam terug, waar hij op den 5^{den} December 1831 zijne betrekking openlijk aanvaardde met eene rede: *De vinculo disciplinae physiologicae cum historia naturali*. Hij moest hier, behalve ontleedkunde en physiologie, ook natuurlijke geschiedenis van het Dierenrijk onderwijzen, en een tijd lang, althans sedert 1843, ook geregtelijke Geneeskunde. In later tijd heeft VROLIK, den grooten omvang der physiologie beseffende, dit gedeelte zijner lessen overgedragen aan eenen hem toegevoegden, jeugdigen ambtgenoot Prof. HEYNSIUS, maar voorts zijne lessen over Ontleedkunde en Dierkunde blijven geven tot aan den aanvang van het vorig jaar, toen zijne wankelende gezondheid hem voorschreef naar rust om te zien.

Dertig jaren derhalve was VROLIK aan de geleerde instelling verbonden, waaraan hij zijne eerste wetenschappelijke opleiding genoten had, en waar hem nog gedurende geruimen tijd het zeldzaam voorregt te beurt viel zijnen achtingswaardigen vader tot ambtgenoot te hebben. Overzien wij, zoover de tijd zulks gedooft, het ruime veld zijner werkzaamheid.

Wij letten dan vooreerst op hetgeen in Vergelijkende Ontleedkunde door hem werd in het licht gegeven. Daartoe behoort vooral eene monographie over den Chimpanzé, die in de Fransche taal het licht zag, en in zeer groot formaat met

schoone gesteendrukte platen op eigene kosten, door hem werd uitgegeven (*Recherches d'Anatomie comparée sur le Chimpanzé*, 1841. fol.). Hoezeer deze soort van vierhandig zoogdier reeds in het laatste jaar der zeventiende eeuw door EDWARD TYSON *) ontleedkundig beschreven was, eischte toch dat onderzoek vele aanvulling, en beantwoordde niet aan den tegenwoordigen toestand der wetenschap. De oude Hoogleraar VROLIK had in 1840 een vrij groot voorwerp van den Chimpanzé gekocht, en dat voorwerp werd nu door zijnen zoon tot onderzoek gebezigd, een onderzoek, dat vooral over de myologie veel opheldering gaf, terwijl VROLIK in den tekst niet slechts de spieren van den mensch, maar ook, van zijne vroegere nasporingen gebruik makende, die van vele andere zoogdieren, van de Lemuriden, van den Beer, den Leeuw, den Zebu, den Kangaroo met die van den Chimpanzé vergeleek. In het geraamte is de trapsgewijze afklimming nagegaan van den Chimpanzé af tot de Lemuriden.

Een andere uitgebreide arbeid op het veld der vergelijkende ontleedkunde is de Verhandeling over den *Hyperoodon*. Van deze soort der orde van de walvischachtige zoogdieren, welke sommige Engelsche Schrijvers niet oneigenlijk *Bottle-Nose Whale* genoemd hebben, was een meer dan 23 voet lang voorwerp in Julij 1846 te Zandvoort gestrand; door de bemoeijingen van den Hoogleraar J. G. S. VAN BREDĀ, Secretaris van de Holl. Maatschappij der Wetenschappen, hadden de Directeuren dier Maatschappij besloten, opdat het niet voor de wetenschap zou verloren gaan, dit voorwerp aan te koopen, en aan VROLIK het onderzoek daarvan opgedragen. De Verhandeling, die de uitkomsten van dat onderzoek bevat, werd in 1847 door de Holl. Maatschappij der Wetenschappen met goud bekroond, en zag in 1845 het licht (onder den titel van: *Natuur- en Ontleedkundige Beschouwing van den Hyperoodon*). Niet minder dan 15 platen versieren dezen merkwaardigen arbeid.

*) *Orang-Outang sive Homo sylvestris or the Anatomy of a Pygmy*. By EDWARD TYSON M. D. etc. London, 1699. 4°. (Het dier was geen Orang-Outan maar een Chimpanzé; men verwarde destijds die namen dikwerf; zoo ook TULPIUS, *Observ. med.*)

Tot eene andere afdeeling der walvischachtige dieren, die der *Herbivora*, behoort het geslacht der Zee-koe of Lamantijn, waarvan de Heer G. VROLIK in 1851 twee voorwerpen had aangekocht. De onderzoeking van deze diersoort door ons medelid gaf aanleiding tot de *Bijdrage tot de Natuur- en Ontleedkundige kennis van den Manatus Americanus*, welke door het Zoologisch Genootschap *Natura Artis Magistra* in 1852 uitgegeven werd.

De in 1840 plaats gehad hebbende oprigting van eenen Dierentuin te Amsterdam, in navolging van hetgeen buitenslands in vele voorname steden reeds sedert lang bestond, deze oprigting vond in VROLIK eenen warmen voorstander, terwijl hij daardoor tevens meer dan eens gelegenheid had merkwaardige voorwerpen voor zijne onderzoekingen te erlangen.

Zoo verschenen nog op het gebied der Vergelijkende Ontleedkunde eenige grootere en kleinere Bijdragen van VROLIKS hand, waaronder in de eerste plaats genoemd moeten worden de *Recherches d'Anatomie comparée sur le genre Stenops* d'ILLIGER, in de Nieuwe Verhandelingen van de Eerste Klasse van het voormalig Koninklijk Nederl. Instituut, 1842. In deze Verhandeling kwamen eenige opmerkingen voor, welke op vroegere opgaven van den Hoogleeraar SCHROEDER VAN DER KOLK betrekking hadden en daarmede in strijd waren. De tegenspraak, die laatstgenoemde in die Verhandeling ondervonden had, werd door hem in een tegenschrift beantwoord. Thans zijn beide Schrijvers ons door den dood ontruikt; op hunnen arbeid onpartijdig terugziende, kunnen wij niet anders verklaren, dan dat in sommige punten de een, in andere de tweede de waarheid op zijne zijde had. Maar gelukkig is het verschil van meening voor beiden slechts korten tijd een grond van verwijdering geweest; de verzoening kon tusschen deze twee mannen, die beiden slechts met eerlijke wapenen wilden strijden en beiden de waarheid zochten, niet lang achterblijven. Zij had ten gevolge, dat zij te zamen, onder denzelfden titel van de eerste Verhandeling van VROLIK, eenige jaren later een' gemeenschappelijke arbeid ondernamen, die in het Iste deel der *Bijdragen tot de Dierkunde*, uitgegeven door het Genootschap *Natura Artis Magistra*, het licht zag. Een andere gemeenschappelijke arbeid van beide Ontleedkundigen verscheen in hetzelfde Boekdeel onder den ti-

tel van *Nasporingen omtrent Vaatvlechten bij onderscheidene Dier-vormen*; deze hadden, behalve op den *Bradypus tridactylus*, vooral op Vogels betrekking.

In het jaar 1844 gaf VROLIK over eene, vroeger nog nooit ontleedkundig onderzochte zoogdieren-soort van Celebes eenige nasporingen in het licht, ik bedoel de in het tiende Deel der bovenvermelde Verhandelingen van het Instituut opgenomen *Recherches d'Anat. comp. sur le Babyrussa*. In 1851 maakte VROLIK in het vierde deel van het *Tijdschrift voor de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen*, uitgegeven door de Eerste Klasse van het voormalig Koninkl. Nederl. Instituut, eenige ontleedkundige opmerkingen bekend over *Dasyurus Ursinus*; eindelijk gaf hij, om niet van kleinere Bijdragen te gewagen, in 1857 in het 5de Deel der Verhandelingen onzer Akademie zijne *Ontleedkundige Nasporingen over Dendrolagus inustus*.

Door zijn onderzoek van den Chimpanzé en de Lemuriden was VROLIK in staat gesteld om een zaakrijk en beknopt ontleedkundig overzicht te ontwerpen der vierhandige zoogdieren, 't welk in de groote en algemeen geachte *Cyclopaedia of Anatomy and Physiology* onder redactie van ROBERT TODD, in het 4de Deel, het licht zag in 1852 (*Quadrumana*, p. 195—221). Hij had dit overzicht echter reeds in 1843 opgesteld. Van een anderen aard is een Nederduitsch werk, dat VROLIK in 1853 begon, en waarvan het derde of laatste deel in 1860 het licht zag, onder den titel van: *Het Maaksel en Leven der Dieren*. Het was bestemd om de Zoologie op eene populaire of op eene algemeen bevattelijke en onderhoudende wijze, volgens haren tegenwoordigen toestand, te behandelen. De Schrijver heeft zich in de drie door hem bewerkte deelen alleen tot de gewervelde Dieren beperkt, en, hoezeer hij het plan, om ook de overige dierklassen te behandelen niet geheel uitsloot, geloof ik toch niet, dat hij bepaaldelijk aan de voortzetting van dat werk heeft gedacht. Het geheel is met aanhalingen, vooral uit de Fransche letterkunde, waarin VROLIK van zijne eerste vorming af veel belang had gesteld; afgewisseld, en ademt eenen godsdienstigen geest, die het onderzoek der Natuur dienstbaar poogt te maken aan de verheerlijking des Scheppers. Belangrijk zijn voor de wetenschap vooral de twee eerste deelen, waarin de zoog-

dieren en vogels behandeld zijn, door het aan elke orde toegevoegde overzicht van het inwendige maaksel, in welk overzicht VROLIK een aantal bijzonderheden, aan de uitkomsten zijner eigene nasporingen ontleend, ingevlochten heeft.

Wij moeten nu nog van eene reeks van onderzoekingen gewagen, die de onvermoeide Schrijver op het veld der Ziektekundige Ontleedkunde ondernomen heeft. Ik zal mij hier slechts tot twee hoofdwerken bepalen, welke te zamen één geheel uitmaken. Het een is een werk over de aangeboren gebreken, en bestaat uit twee boekdeelen (in 8°), die in 1840 en 1842 het licht zagen. De oorspronkelijke titel van dit werk was: *Handboek der Ziektekundige Ontleedkunde*; doch, toen later de Schr. van de voortzetting afzag, koos hij den titel van: *De mensche-lijke vrucht, beschouwd in hare regelmatige ontwikkeling*. Het rijke Museum zijns vaders, aan wien hij dat werk opdroeg, leverde hem vele bijdragen tot de voltooiing van zijnen geleerden arbeid. Daaraan sluit zich eene tweede onderneming, bestemd om door afbeeldingen op te helderen, 't geen het Handboek door beschrijving had doen kennen. Ik bedoel de *Tabulae ad illustrandam Embryogenesisin Hominis et Mammalium*, in 1849 voltooid, niet minder dan 100 platen in steendruk, in groot 4°-formaat, waarvan het grootste aantal figuren (335) oorspronkelijk, en de overige, minder talrijke, uit de beste vroegere plaatwerken over dit onderwerp overgenomen zijn. Ik gevoel mij niet geroepen over dezen arbeid mijn oordeel uit te spreken, maar ik mag niet onvermeld laten, dat aan dit werk eene zeldzame eer te beurt viel, die namelijk, van door de Fransche Akademie van Wetenschappen in 1850 bekroond te worden met den Prijs van het Legaat van den Baron DE MONTYON. Met deze twee werken van VROLIK is naauw verbonden het opstel *Teratology*, hetwelk in het reeds vermelde vierde deel van TODD's *Cyclopaedia* het licht zag (p. 942—976), en waarschijnlijk in het jaar 1847 door hem werd opgesteld.

Wanneer ik hier eindigde MM. HH., zou ik U wel eenig denkbeeld van de voornaamste wetenschappelijke werkzaamheden van ons medelid gegeven hebben, maar het beeld van den man, dien wij verloren, zou echter zeer gebrekkig geteekend

zijn. Ligtelijk zou iemand, die VROLIK niet persoonlijk gekend had, na de vermelding te hebben aangehoord van eene zoo groote menigte geschriften, tot het denkbeeld komen, dat VROLIK een kamergeleerde geweest was, steeds opgesloten in zijn studeervertrek of in zijne outleedzaal, en voor niets anders tijd vindende dan om in deze nasporingen zich te verdiepen. Zoo hebben wij hem echter niet gekend. Vooreerst moet ik hier met een enkel woord van zijne herhaalde buitenlandsche reizen gewagen, in de zomermaanden ondernomen *); tweemaal bezocht hij Engeland, en bij zijn tweede verblijf aldaar bereisde hij ook een gedeelte van Schotland en Ierland. In 1850 bezocht hij een gedeelte van Savoye en Zwitserland, waar hij met zijnen ouden Akademiëvriend NICATI den togt rondom den Mont-Blanc maakte; in 1856 doorreisde hij een groot gedeelte van Frankrijk en Duitschland; in 1857 bezocht hij Parijs ten derden male, en begaf zich van daar naar Bonn, waar sommigen Uwer met mij hem ontmoet hebben op de Bijeenkomst der Natuuronderzoekers, die daar in September gehouden werd. Eene zeer groote reis ondernam hij in 1858 in gezelschap van zijnen broeder, den Oud-Minister van Financiën A. VROLIK, naar Praag, Weenen, Venetië, Milaan, Turyn. Nog in 1862 bezocht hij een gedeelte van Duitschland. Zijne bekende geschriften hadden hem overal bij geleerde buitenlanders eene geopende deur doen vinden. Doch ik moet meer vermelden. Ik zal niet spreken van de veelvuldige bemoeijingen in stedelijke inrigtingen of in de armverzorging der kerkelijke gemeente, waartoe hij behoorde, of in ondernemingen van algemeen nut... Gij loopt mij met uwe gedachten reeds vooruit. 't Geen wij *hier* vooral vermelden moeten — hij was, sedert meer dan dertig jaren aan deze Wetenschappelijke Instelling verbonden. Op den 19^{den} December 1829 tot Correspondent der Eerste Klasse van het Koninklijk Nederl. Instituut benoemd, werd hij in 1832 Lid

*) Hij bezocht Engeland in Julij en Augustus 1840 en bestudeerde aldaar het onovertroffen Museum van HUNTER in het *College of Surgeons*, waar hij met OWEN persoonlijk kennis maakte, gelijk met WATERHOUSE in het Britsch Museum. In dezelfde maanden bezocht hij in 1843 Engeland, Schotland en Ierland enz.

dier Klasse en in 1845 haar Secretaris. In 1851 werd VROLIK bij de Akademie van Wetenschappen, die de Eerste Klasse van het Instituut verving, in diezelfde betrekking geplaatst, en later, bij de uitbreiding der Akademie, haar Algemeene Secretaris. In die betrekking hebben wij hem nog twee maanden vóór zijn dood in ons midden gezien. Zal ik U, mijne Medeleden, behoeven te schetsen, wat VROLIK in zijne betrekking van Secretaris voor onze Akademie verrigt heeft? Wat zou ik er anders van kunnen zeggen, dan 'tgeen gij allen weet; hij was de warme bevorderaar en verdediger harer belangen, de onvermoeide deelnemer, ja dikwerf de regelaar harer werkzaamheden, die op haren roem najverig, alleen voor haar scheen te leven! Welk een zorg hij aan hare bibliotheek, door behoorlijke rangschikking en door de verwonderingswaardige uitbreiding, die hij haar wist te verschaffen, besteed heeft, een enkele blik in die boekverzameling kan het ons leeren, en onze opvolgers zullen er hem nog voor danken.

Een zoo werkzaam en welbesteed leven kon niet voorbijgaan zonder dat daaraan erkenning ten deele viel. Ik zal mijn levensberigt, reeds langer geworden dan ik wenschte, niet rekken met eene opgave der binnen- en buitenlandsche Genootschappen en Akademiën, waarvan aan VROLIK het lidmaatschap werd opgedragen *). Onder de buitenlandsche zij het genoeg te vermelden, dat VROLIK Buitenlandsch Lid was van de Belgische Akademie te Brussel, van de Akademie te Dijon, Honorair Lid van de Koninklijke Akademie te Dublin, Lid van de Deutsche Akademie der Naturonderzoekers, Correspondent van de Goetingsche Societeit der Wetenschappen en van de Fransche Akademie van Geneeskunde, en dat hij nog in 1862 tot Correspondent van de Akademie der Wetenschappen te Petersburg benoemd is geworden. In 1855 was VROLIK Ridder van de Orde van den Nederlandschen Leeuw geworden, en in 1859 viel

*) VROLIK was Lid van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Middelburg, van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, Lid consultant van het Bataafsche Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam, enz.

hem ook de onderscheiding te beurt van tot Kommandeur van de Orde der Eikenkroon te worden benoemd.

Terwijl VROLIK in zijnen werkkring en in zijne wetenschappelijke loopbaan zich over veel voorspoed verblijden mogt, werden hem echter ook gevoelige slagen toegebracht, en bleef hij voor het leed niet gespaard, dat met het levenslot des menschen, ook des meest bevoorregten, verbonden is. Wij hebben daarvan reeds vroeger met een woord melding gemaakt. Uit zijn huwelijk werden hem zeven kinderen geboren, twee zonen en vijf dochters. De zonen bleven voor hem gespaard, maar van zijne vijf dochters moest hij er vier door den dood verliezen. Een zijner kinderen verloor hij, toen het dochtertje nog geen jaar geleefd had, de drie andere op meer gevorderden leeftijd, zijne oudste dochter reeds gehuwd en moeder in 1860. Toen hem zijne tweede dochter, THEODORA WILHELMINA, in 1846 ontviel, die in den bloeienden leeftijd van 17 jaren overleed, schreef hij mij van haar langdurig en geduldig lijden en voorbeeldig gerust en getroost afsterven, en voegde er de gevoelige woorden bij, „God beloone haar voor het geluk, dat zij hare ouders deed genieten.” Bij het verlies eener andere dochter in 1851, die hem, na eene korte ziekte van slechts weinige dagen, van het hart werd gescheurd, verklaarde hij diep getroffen te zijn, en te bidden om geloof en berusting. Maar toen eindelijk ook in 1860 zijne oudste dochter hem ontviel, betuigde hij bij herhaling, ook nog in 't volgende jaar, dien slag niet te boven te zullen komen. Na het overlijden zijner jongste dochter in September 1851, meende hij in verdubbelde werkzaamheid afleiding te kunnen vinden of althans te moeten zoeken, en werkelijk had de onderneming van een zijner omvangrijke geschriften daaraan vooral haar ontstaan te danken. Maar het was maar al te waar, de laatste slag had hem verpletterd. Zijne, vroeger zoo ongeschokte gezondheid begon in 1861 te wankelen. In 1862 nam zijne ongesteldheid blijkbaar toe, hoezeer hij nog zijne bezigheden, schijnbaar even opgewekt en met dezelfde nauwgezetheid als vroeger verrigtte. In den aanvang van 1863 voelde hij zich genoopt zijn ontslag als Hoogleraar aan te vragen. Een verblijf in Gelderlands schoone streken gaf geene beter-

schap. Vermagerd en verouderd zagen wij hem nog in den aanvang van October op onze Vergadering, maar het was alsof een voorgevoel mij doordrong, toen ik hij het afscheid nemen zijne hand drukte, dat het voor de laatste maal wezen zou. Na veel lijden bezweek hij eindelijk den 22sten December aan eene hartziekte.

De Akademie heeft in hem een' harer ijverigste medeleden verloren, wiens naam zij nooit vergeten kan, zoo lang zij blijft bestaan. De wetenschappen verloren een' onvermoeiden onderzoeker op een veld, 'twelk thans steeds minder en minder arbeiders vindt. De Staat verloor in hem eenen echten vaderlander, die aan de eer en de welvaart van zijnen geboortegrond met innige ingenomenheid verbonden was. De menschelijke zamenleving een' man van vaste beginsels, van zuivere zeden en die nooit zich schaamde voor zijne Godsdienstige overtuiging uit te komen, die hem tot troost was. Hij rust van zijnen arbeid. . . . en wij. . . zien wij op zijn voorbeeld, om met de ons verleende kennis te woekeren, en den ons toebeschikten tijd te besteden, werkende zoo lang het dag is, eer de nacht komt, waarin niemand werken kan.

Ik heb gezegd.